

UN PROIECT EDUCAȚIONAL BAZAT PE CONȘTIINȚĂ

Amelia STĂNESCU
Universitatea Spiru Haret, Constanța

Abstract

Lucrarea „Un proiect educațional bazat pe conștiință” își propune să semnaleze unele aspecte negative ale societății românești actuale, determinate de așa-zisa democrație post-decembristă și de vâltoarea „emulației” spre o poziționare într-un spațiu comunitar – elemente conjugate de pierderea identității românești, tradiției și istoriei noastre, verticalității caracterologice sau spirituale. Într-un asemenea context, în care breasla profesorilor este complet distrusă și umilită din punct de vedere social, tânăra generație și implicit elevii de pe băncile școlii au toate șansele de a-și pierde reperele fundamentale (modelele morale, culturale ș.a.). Sistemul educațional de astăzi, proiectat să producă „omul-termită”, nu mai e interesat de conștiință.

Key-words: globalizare, identitate, proiect educațional

Dacă nu am fi atât de grăbiți și furați de vâltoarea evenimentelor (sau, cel mai adesea, de pseudo-evenimente), de așa-zisa emulație comunitară, poate am avea mai mult timp pentru a ne regăsi și confrunța cu propriul sine. Poate am redescoperi în identitatea noastră acea conștiință marcată de tradiție sau istorie, verticalitatea și liniștea spirituală ce ne caracterizează mai întâi ca români și după aceea ca europeni. „Un om cu adevărat educat știe că, mai presus de toate, e sufletul” – subliniază Dan Puric, ajungând la concluzia că „a-ți câștiga identitatea înseamnă a-ți câștiga autoritatea” și un loc în istorie, cum ar fi spus Emil Cioran.

Se știe că a da dovadă de conștiință înseamnă a cultiva sentimentul responsabilității față de propriile acte, față de propria conduită, un simț al datoriei, o grijă atentă, o minuțiozitate în practicarea unui act, preocupare pentru calitatea activității desfășurate.

Un proiect educațional bazat pe conștiință presupune existența a doi vectori (fluxuri de determinare): actantul educațional, pe de o parte și receptorul (elevul, studentul, tânărul, în general), pe de altă parte. Binomul acesta va trebui să pună în evidență o relație intimă, de (inter)dependență, de determinare reciprocă, de coparticipare educativă și creativă și efectul va fi optim în condițiile în care nucleu de energie format (emitent-receptor) nu va suferi (sau va respinge) interacțiunile negative ale mediului înconjurător. Dintre influențele disturbatorii semnalăm: spiritul globalizării, al omogenizării conștiințelor sau chiar al reducerii lor la neant; bulversările valorice ale sistemului educațional; tehnologizarea științifică (televiziunea, internetul); spiritul media.

Efectele negative ale globalizării

„Nu există euro-conștiință. Există conștiința neamului Său”, iar noi ar trebui „să construim pe valorile pe care le avem” pentru a contracara „oceanul de ignoranță” în care ne aflăm actualmente și „domnia mitocanului”- constată autorul cărții „Cine suntem” (1)

A avea conștiință înseamnă a avea demnitate, iar, conform cu Dan Puric: „Un om cu demnitate nu poate fi folosit, el nu poate fi instrumentalizat, are verticalitate” (2) și, prin urmare, nu se poate lăsa amăgit, sufocat de influențele superficiale ale unei globalizări ieftine și inconștiente ce ar urmări dispariția identității naționale. Nu putem accepta o manipulare a non-valorii și o îngurgitare nemestecată a unor modele de împrumut.

Intelectualitatea noastră de azi, în marea ei parte, nu mai este o intelectualitate creștină, ci „una destul de marcată de sclipiciurile Occidentului” (3), așa încât intelectualii noștri nu prea mai au nimic românesc în ei, „sunt transfrontalieri – navetiști între idei europene. Au fizionomie de turiști; pleacă cu bagajele intelectuale pe trasee de «cultural exchange» și-și confundă țara cu bursa din străinătate. Constantin Noica ar spune despre ei că «au cunoștințe, dar nu au cunoaștere»”. Dan Puric adaugă: „n-au nici conștiință.” (4)

Aspecte negative manifestate în sistemul educațional

Obsevăm, cu durere, că breasla, categoria profesorilor este complet distrusă, că, din punct de vedere social, este iremediabil umilită. Care ar fi ținta acestei stări de fapt?

Înlăturarea reperelor fundamentale, a valorilor. „Criza din România nu este una materială – semnaleză Dan Puric -, ci una a unei rupturi totale între potențialul de inteligență și câmpul său de manifestare. (...) Tinerii nu pleacă din România din cauza banilor, ci pentru că nu au condițiile să se manifeste.” „Sistemul educațional de astăzi e proiectat să producă specialiști, adică omul-termită. Nu ne mai interesează conștiința”, crearea de caractere. (5)

Iorga spunea (6) că învățătorul, preotul și actorul nu au profesie, ci **vocație**. Vocația îl determină pe actantul educațional (care, din punctul nostru de vedere e în meseria lui în egală măsură și profesor și preot și actor) să descopere, să cultive și să propulseze valoarea tinerilor. Parafrazându-l pe Shakespeare care afirma că: „soarta unei glume nu depinde de gura care o spune, ci de urechea care-o ascultă”, extrapolăm și ajungem la ideea că educația adevărată ține în mare măsură și de receptor. De altfel, Petre Țuțea a observat că excepționalitatea nu se află în profesor, ci în elev.

Sufocarea prin intermediul tehnologizării științifice și canalelor mass-media

Ce ne facem în condițiile în care politica media este un factor de înfrânare a creativității, a liberei circulații a ideilor sănătoase? „Există, după 1990, o politică de stigmatizare a poporului român. Mass-media transmit preponderent informații despre hoți, prostituate, incapacitate, instabilitate. Vestea cea bună, performanța sunt marginale.” (7) Aceeași mutilare a spiritului este încurajată de internet sau calculator: „Copiii noștri sunt mutilați la nivelul imaginarului. (...) Odată cu apariția cinematografului, creierul a început să fie mai pasiv. Televiziunea a format reflexul de a îngurgita necritic informația, iar computerul a provocat adevărate mutații. Un copil care petrece foarte mult timp în fața televizorului și a computerului are probleme la nivelul sinapselor. Dacă îl punem să povestească, vom constata că nu poate fi fluent, vorbește sincopat.” (8)

Ideea centrală a cărții lui Giovanni Sartori – „Homo videns – Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea” – este că televiziunea ar modifica radical (sărăcindu-l) aparatul cognitiv al lui *homo sapiens*, tânărul „video-format” fiind incapabil să înțeleagă noțiuni abstracte, să perceapă un limbaj conceptual. Fenomenul video îl transformă astfel pe *homo sapiens* produs de cultura scrisă, într-un *homo videns*. Aceleași păreri despre încetinirea capacității intelectuale prin intermediul televiziunii exprimate de Dan Puric le

regăsim la Sartori: precumpănitoare fiind imaginile, receptorul devine mai comod din punct de vedere intelectual, nu e forțat să gândească prea mult, să înțeleagă, ci urmărește pasiv derularea imaginilor vizuale. Chiar de dinainte de a merge la școală, copiii cresc în preajma micului ecran, ajungând, conform etichetei lui Giovanni Sartori, „video-copii”, adică acei copii educați eminentamente de video-vedere. S-a constatat că video-copilul devine matur doar prin forța lucrurilor – întotdeauna e vorba de „un adult care rămâne surd pe viață la stimulii cititului și ai cunoașterii transmise de cultura scrisă”, „un adult marcat pe viață de atrofie culturală.” (9)

Televiziunea „sărăcește drastic informarea și formarea cetățeanului” – susține Sartori (10); a sta în fața micului ecran te închide și chiar te izolează în casă. Televiziunea creează o „mulțime însingurată” chiar și între pereții propriei locuințe. „Ceea ce ne așteaptă este o «singurătate electronică»: micul ecran care reduce la minimum interacțiunile domestice, iar apoi Internetul care le transferă și le transformă în interacțiuni prin intermediul mașinii între cei aflați departe.” (11)

În perioada contemporană, și-a făcut apariția „omul post-gândirii, incapabil de reflecție abstractă și analitică, tot mai bătăit în demonstrația logică și în deducția rațională, dar în același timp mai puternic în sensul vederii (omul ocular) și al fantazării (universuri virtuale).” (12) Efectele negative ale tehnologiei ar fi că aceasta, cu cât evoluează mai mult, cu atât produce oameni mai „creduli”, mai naivi chiar decât în Evul Mediu. (13)

Și dacă omul medieval credea în „absurditățile care erau însă delimitate de o *Weltanschauung*, de o concepție asupra lumii”, omul contemporan este un om vlăguit care „trăiește fără suportul unei viziuni coerente asupra lumii (...) În această absență a unor repere stabile, omul (...) crede fiindcă nu există nici un motiv de a nu crede.” (14)

Pierderea conștiinței identitare este un fapt răspândit la ora actuală. A se vedea cazul Statelor Unite: țara cu cea mai dezvoltată tehnologie științifică este, totodată, „țara celei mai mari credulități, care îmbrățișează cu cea mai mare ușurință diferite culte de doi bani.” (15) „Credulitatea” aceasta americană am împărtășit-o și noi odată cu acceptarea fără tăgadă a produselor de import tip fast food, Mac Donald, Coca Cola și multe altele.

Un fapt dramatic, constatat nu doar la noi în țară, este acela că mass-media, și mai ales televiziunea, sunt astăzi gestionate de subcultură, de persoane lipsite de cultură. (16)

„Televiziunea premiază și promovează extravaganța, absurditatea și țicneala. Ajutând astfel la întărirea și la înmulțirea lui *homo insipiens*”, adică a omului netot, ignorant. (17)
În concluzie, cultura audio-vizuală este „incultă” și prin urmare „non-cultură”. (18)

Efecte negative ale post-gândirii în domeniul limbii vorbite

Am asistat în perioada post-decembristă și observăm în continuare transformarea limbii române (de la o „română comunistă”) către o „română europeană”, care ne este străină și devalidată de acel „duh unificator”, pe care Puric îl regăsește în „româna creștină”. Constatăm lipsa de îndrăzneală caracteristică unui Gheorghe Lazăr, tânărul de 37 de ani care, în fața lui Caragea, domnitorul grec, a spus: „Voi face învățământ superior în limba română” sau la lipsa de proiecte și păreri personale ale românului. Toate acestea ar putea fi aprofundate pe băncile școlii, cultivând spiritul de inițiativă, responsabilitatea, calitatea intelectuală, valoarea și, mai ales, regăsirea de sine a eului tradițional românesc.

Capacitatea de a proiecta este dată de Dumnezeu, subliniază Dan Puric. Pe cale de consecință, „noi trebuie să învățăm să gândim limba română să îndrăznească” și să nu o mai lăsăm „instrumentalizată în a se văicări, în a se plânge”. Să nu mai „mimăm democrația”, să nu mai „acceptăm nemestecate lucruri care vin dintr-o societate străină”, „să identificăm” și apoi „să ne mărturisim identitatea” (19), „să redăm capacitatea de a proiecta în imaginar o Românie extraordinară”, pentru tinerii care vin din spate și care sunt bogăția noastră spirituală.

Andrei Pleșu trăiește o reală perplexitate în fața românității actuale, în fața spectrului cotidian în care descoperă „desfrânarea cu însutite chipuri a imediatului” sau „marele bordel al tranziției” – o adevărată „obscuritate publică”. Lumea din jur, scena noastră politică, publicațiile, „talk-show”-urile sunt contaminate: „Nu se prostituează, zi de zi, principiile, idealurile, cuvintele? Limba română e, mai mult ca oricând, obiectul unor perversiuni abominabile: gramatica, topica, accentele au intrat în derivă. Nerușinarea a ajuns VIP, semidoctismul – o ocupațiune de elită.” (20)

A spera într-o salvare va fi echivalent cu a descoperi eliberarea în noi înșine. Lucrul acesta nu va fi ușor, dar conjugând luciditatea, calmul, verticalitatea românului tradițional, înțelepciunea memoriei colective am reuși, poate, să ne regăsim calea vocației noastre creștine, bazată pe adevăr și conștiință.

NOTE:

- (1): Dan Puric, „Cine suntem”, Editura „Platytera”, București, 2008, pp. 50-51;
- (2): Dan Puric, „Cine suntem”, p. 76;
- (3): ibidem, p. 102;
- (4): ibidem, p. 102;
- (5): vezi: Dan Puric, „Cine pe cine învață?”, conferință ținută la Constanța, 11 martie 2007, fragmente reproduse în revista „Tomis”, aprilie, 2007, pp. 45-47;
- (6): apud Dan Puric, „Cine pe cine învață?”, p. 45;
- (7): Dan Puric, „Cine pe cine învață?”, p. 46;
- (8): ibidem, p. 47;
- (9): Giovanni Sartori, „Homo videns – Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea”, Editura „Humanitas”, București, 2005, p. 28;
- (10): ibidem, p. 103;
- (11): ibidem, pp. 104-105;
- (12): ibidem, p. 112;
- (13): ibidem, p. 112;
- (14): Galimberti, 1994, apud Giovanni Sartori, op. cit., p. 112;
- (15): Giovanni Sartori, op. cit., p. 113;
- (16): ibidem, p. 121;
- (17): ibidem, p. 122;
- (18): ibidem, p. 123;
- (19): Dan Puric, „Cine suntem”, pp. 51-52;
- (20): Andrei Pleșu, „Obscenitatea publică”, Editura „Humanitas”, București, 2005, p. 13;

Bibliografie:

1. PLEȘU, Andrei, „Obscenitatea publică”, Editura „Humanitas”, București, 2005;
2. PURIC, Dan, „Cine pe cine învață?”, conferință ținută la Constanța, 11 martie 2007, fragmente reproduse în revista „Tomis”, aprilie, 2007, pp. 45-47;

3. PURIC, Dan, „Cine suntem”, Editura „Platytera”, București, 2008;
4. SARTORI, Giovanni, „Homo videns – Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea”, Editura „Humanitas”, București, 2005;